

X kommuns kemikalieplan – För en giftfri miljö

Läsanvisning, remissen

Detta är ett förslag till kommunal kemikalieplan. Förslaget har tagits fram av en arbetsgrupp inom Miljösamverkan Skåne. Tanken är att de skånska kommunerna ska erbjudas att använda materialet och utifrån det ta fram egna kemikalieplaner. Det kommer att vara fritt fram för kommunerna att ändra, ta bort eller lägga till sådant som behövs för att få fram en kemikalieplan som passar den egna organisationen.

En del text i materialet är grön, det är text som kommer att behöva anpassas till den aktuella kommunen. Annan text är röd, det är text som kan komma att behöva kompletteras.

I förslaget finns två varianter av bilaga 2 – lagstiftning. Det beror på att arbetsgruppen ser olika fördelar med de olika varianterna och vill ha synpunkter på båda.

Materialet är inte layoutat, det kommer det att bli längre fram i processen.

Har ni frågor är ni välkomna att skicka dem till marie.brandt@eslov.se.

Tack på förhand!

/Arbetsgruppen, genom Marie Brandt

Framtagen med stöd av Miljösamverkan Skåne

Förord

Kommunen skriver egen. Gärna med tillägget:

Kemikalieplanen är framtagen med stöd av Miljösamverkan Skåne som har målsättningen att alla skånska kommuner ska ha antagna kemikalieplaner. De skånska kommunernas kemikalieplaner är viktiga i arbetet med det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Kemikalieplanen är antagen av kommunfullmäktige **datum**.

Innehållsförteckning

Bakgrund	X
Syfte	X
Vad säger lagen	X
Arbetsätt och organisation	X
Avgränsningar	X
Minska barns exponering för farliga ämnen	X
Kemikaliekrav i upphandling	X
Byggande	X
Tillsyn	X
Användning av kemiska produkter i kommunens verksamheter	X
Kommunens mark	X
Mikroplast	X
Läkemedelsrester	X
Kommunikation och implementering	X
Sammanställning – åtgärder	X
Bilagor	
Bilaga 1 – Utfasningsämnen, prioriterade riskminskningsämnen och SVHC-ämnen	
Bilaga 2 – Lagstiftning	
Bilaga 3 – Kommunikationsplan	

Bakgrund

Kemiska ämnen finns i vår omgivning dygnet runt alla dagar på året. Alla är inte skadliga men vi vet att många är det och ett stort antal misstänks vara det. Vi vet också att kemikalielagstiftningen inte är ett tillräckligt skydd mot skadlig kemikalieexponering.

Spridningen av farliga kemiska ämnen i miljön anses vara ett av de största hoten mot ekologisk hållbar utveckling. Giftfri miljö är ett av de sexton nationella miljö kvalitetsmålen som tillsammans har kopplingar till åtta av FNs globala hållbarhetsmål. Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö definieras:

”Förekomsten av ämnen som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.”

Vid uppföljning av de nationella miljö kvalitetsmålen 2017 gjordes bedömningen att målet Giftfri miljö inte kommer att nås till målåret 2020. Inget av de sju etappmålen kopplade till *Farliga ämnen* i miljömålssystemet bedöms heller kunna nås i tid. Det finns med andra ord ett stort behov av ett samlat strategiskt arbete för att minska skadliga miljö- och hälsoeffekter orsakade av kemiska ämnen. I dag saknas mycket kunskap om var farliga kemiska ämnen finns och hur exponeringsvägarna ser ut. Frågorna är komplexa och de goda exemplen ännu för få. Miljöarbete på lokal nivå har tidigare visat sig vara effektivt, men för större framgång och resurseffektivitet ska arbetet med kemikalieplanen med fördel bedrivas i samverkan med andra kommuner.

Syfte

Kemikalieplanen ska samla, systematisera och presentera arbetet med kemikaliefrågor i **X kommun**. Syftet med planen är att minska människors och miljöns exponering för farliga kemiska ämnen samt att höja kompetensen och medvetenheten kring kemikaliefrågorna.

Kemikalieplanen ska också lyfta fram prioriteringar och arbetet med den ska bidra till att förebygga risker och framtida kostnader orsakade av felaktiga produktval.

Vad säger lagen

Hantering av kemikalier regleras i olika EU-förordningar, i miljöbalken och i Kemikalieinspektionens föreskrifter. Miljöbalkens allmänna hänsynsregler: kunskapskravet, försiktighetsprincipen och produktvalsprincipen gäller för alla och ligger till grund för arbetet med kemikalieplanen.

Läs mer om hänsynsreglerna och andra regelverk kopplade till kemikalieplanen i bilaga 2.

Arbetsätt och organisation

Kommunen beskriver sitt tänkta arbetsätt och sin organisation.

Exempel:

Kemikalieplanen ska bidra till ett strukturerat och systematiskt arbetsätt med det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och **x kommuns miljömål y**. Planen beskriver bakgrund, syfte, arbetsätt, organisation samt åtgärder som leder fram till målen.

Åtgärderna i kemikalieplanen ska beskrivas så att det framgår vad som ska göras, vilka resurser som krävs, vem som ansvarar för arbetet, under vilken tid aktiviteterna ska pågå och hur arbetet ska följas upp.

Planen ska följas upp årligen och resultatet ska redovisas och analyseras. Analysen ska ligga till grund för utveckling av planen, mot ständigt större bidrag till måluppfyllnad.

Projektledare

Kemikalieplanens projektledare ska samordna arbetet med kemikalieplanen. Projektledaren ska leda kemikalierådet, ha insyn i planens åtgärder, samordna uppföljningen och rapportera till styrgruppen. Projektledares sammankallar kemikalierådet och styrgruppen.

Projektgrupp

Kemikaliefrågorna är komplicerade och komplexa. Ny kunskap kommer fram och fler faror identifieras hela tiden. Behovet av samordning och stöd till verksamheterna är stort.

En projektgrupp ska samla kompetens inom kemikalieområdet från olika verksamheter inom kommunorganisationen. Rådet ska vara ett stöd till projektledaren och bidra till att utveckla kemikalieplanen. Projektgruppen ska:

- Bevaka att planen följs.
- Bistå projektledaren i arbetet med att följa upp kemikalieplanen.
- Bistå projektledaren i arbetet med att analysera resultatet av uppföljningen.

- Föreslå insatser där det anses behövas.

Medlemmarna i projektgruppen ansvarar för omvärldsbevakning kring kemikalier kopplat till sin funktion inom kommunorganisationen. Representanterna ska delta i projektgruppen minst fyra gånger per år.

Styrgrupp

Kemikalieplanens styrgrupp består av chefer och politiker med ansvar för verksamheter som berörs av kemikalieplanen. Styrgruppen ska:

- Följa arbetet med kemikalieplanen.
- Fortlöpande rapportera pågående arbete till nämnder och bolag.
- Besluta om nya åtgärder och mindre ändringar i kemikalieplanen.

Styrgruppsmedlemmarna ska delta i styrgruppsmöten. Styrgruppsmöten sker minst fyra gånger per år.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige antar kemikalieplanen, godkänner den årliga uppföljningen och beslutar om större ändringar i kemikalieplanen.

Avgränsningar

Kemikalieplanen hanterar kommunens verksamhet förutom: **förorenad mark, VA- frågor, hantering av slam, luftföroreningar och avfallshantering.**

Kemikalieplanen har kopplingar till och/eller gränsar till följande antagna planer och program: **Lista med angränsande styrdokument redovisas. Exempelvis: upphandlingspolicy, miljömålsprogram, avfallsplan, VA-plan, energi- och klimatplan, vattenplan.**

Minska barns exponering för farliga ämnen

I arbetet med att minska riskerna med farliga kemiska ämnen är barn särskilt viktiga. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade och att störningar på utveckling av exempelvis nervsystem, fortplantningsorgan och immunsystem kan få stora negativa konsekvenser.

Barn exponeras dessutom mer för kemiska ämnen än vuxna på grund av att de andas, dricker och äter mer i förhållande till sin kroppsvikt. De utforskar sin omgivning med munnen, har en tunn och ömtålig hud och vistas nära golvet där de exponeras för kemiska ämnen bundna till damm.

Förutom åtgärderna nedan hanteras frågan om barn och ungas kemikalieexponering under rubrikerna *Kemikaliekrav i upphandling* och *Kommunikation*.

Åtgärder

1.1. Giftfria/Kemikaliesmarta skolor och förskolor

Arbetet beskrivs i projektplan.

[Hänvisning till plattformen som tas fram av Miljösamverkan Skånes arbetsgrupp Kemikaliesmart förskola och skola.](#)

1.2. Kommunikation till föräldrar

Kemikaliekrav i upphandling

En stor del av kommunens miljö- och hälsopåverkan beror på de varor och tjänster som upphandlas inom organisationen. Genom att ställa miljökrav i upphandlingar kan kommunorganisationen göra stor skillnad.

Kemikaliekrav och redovisning av kemikalieinnehåll i upphandlingar ska leda till att mindre farliga kemiska ämnen handlas upp och till att höja medvetenheten kring varor och tjänsters miljöpåverkan.

Fritt från farliga kemiska ämnen

Det är svårt att ställa generella krav på frihet från farliga kemiska ämnen i varor och tjänster. Olika krav måste ställas beroende på vad som ska upphandlas. I vissa fall kan krav på frihet från utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ställas, i vissa fall är det mer

lämpligt att ställa krav på frihet från ämnen på kandidatlistan och i andra kan det vara bättre att ange de H-fraser som inte får förekomma i det som ska handlas upp.

Vid upphandling av varor som Upphandlingsmyndighetens har hållbarhetskriterier är det lämpligt att använda dessa. Där det anses möjligt ska krav på spjutspetsnivå användas, annars avancerad nivå och i sista hand basnivå.

Vid upphandling av byggvaror är det lämpligt att använda hållbarhetskriterier framtagna av exempelvis Basta.

Fritt från mikroplast

Vid upphandling av kosmetiska- och hygieniska produkter ska krav ställas på att mikroplast inte förekommer.

Krav på tjänster och entreprenader

För tjänster där kemikalieanvändning är en bas för tjänsten ska kemikaliekrav ställas, exempelvis vid klottersanering och städtjänster. Kemikaliekrav ska också ställas på entreprenadarbeten.

Uppföljning

Ställda kemikaliekrav ska följas upp och om uppföljning visar att ställda krav inte uppfylls ska sanktioner vidtas enligt samma rutiner som vid andra avtalsbrott.

Åtgärder

2.1. Kemikaliekrav i upphandling

Riktlinjer som säkerställer att kemikaliekrav enligt ovan ställs och följs upp ska tas fram.

2.2. Stöd till upphandlare

Byggande

I byggbranschen används tusentals produkter och material med många olika kemiska ämnen. Många av dessa är miljö- och hälsoskadliga och emitteras till inomhusmiljön och/eller sprids till miljön.

Byggnader har lång livslängd vilket innebär att rätt val av material i bygg- och renoveringsprocesser minskar riskerna för exponering av farliga kemiska ämnen. God planering ger bättre och mer hälsosamma miljöer för dem som ska vistas i lokalerna.

Av Boverkets byggregler framgår att material och byggprodukter som används i en byggnad, i sig eller genom sin behandling, inte ska påverka inomhusmiljön eller byggnadens närmiljö.

Åtgärder

3.1. Kriterier för byggande och renovering

Riktlinjer för nybyggnad och renovering, som säkerställer att kända farliga kemiska ämnen inte byggs in i kommunens lokaler ska tas fram.

3.2. Rutiner för dokumentation

Riktlinjer som säkerställer att alla byggmaterial, och kemikalieinnehåll, som använts i en byggnad finns dokumenterade och sammanställt ska tas fram. Dokumentationen ska innehålla information om var i byggnaden materialen finns.

Tillsyn

Miljöförvaltningens/avdelningens/förbundets tillsynsarbete är ett viktigt verktyg för att kontrollera att kemikaliehanteringen i kommunen sker på ett säkert sätt. Tillsynen avser både hantering och produktval. I tillsynen ingår att kontrollera att företagen arbetar med utfasning av utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen samt följer Reach-förordningens kandidatförteckning och bilagor.

Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach-förordningen i detaljhandeln är ett viktigt tillsynsområde.

Kemikalieinspektionen bjuder återkommande in kommuner och länsstyrelser till att vara med i samverkansprojekt inom kemikalietillsynsområdet. Syftet är att öka kunskapen om aktuellt regelområde och bidra till mer enhetlig och effektiv tillsyn över landet.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler lägger stort ansvar på verksamhetsutövare att se till att verksamheten inte skadar människors hälsa och miljö, att arbeta för att minska miljöpåverkan, göra bra produktval och att ha kunskap för att uppfylla miljöbalkens krav. Läs om miljöbalkens allmänna hänsynsregler och övrig lagstiftning för tillsynen i bilaga 2.

Åtgärder

4.1. Kemikalieförteckningar och utfasning

Tillsynsmyndigheten ska se till att alla tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter har aktuella kemikalieförteckningar och, i de fall det hanteras

utfasningsämnen och/eller prioriterade riskminskningsämnen, att det finns utfasningsplaner eller handlingsplaner för dessa ämnen.

Tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter ska kunna visa att de har kunskap om och följer Reach-förordningen.

4.2. Delta i kemikalieinspektionens tillsynskampanjer

Tillsynsmyndigheten ska delta i Kemikalieinspektionens tillsynskampanjer när det är möjligt.

Användning av kemiska produkter i kommunens verksamheter

I **kommunorganisationen** används många olika kemiska produkter och målet är att den totala mängden farliga kemiska ämnen i kommunens verksamheter ska minska.

För bättre kontroll och medvetenhet kring kommunorganisationens kemikaliehantering ska alla kommunala miljöfarliga verksamheter (även u-verksamheter) ha aktuella kemikalieförteckningar, och i de fall utfasningsämnen och/eller prioriterade riskminskningsämnen hanteras ska utfasningsplaner eller åtgärdsplaner tas fram för dessa ämnen.

Information om vad en kemikalieförteckning ska innehålla finns på www.naturvardsverket.se

Åtgärder

5.1. Kemikalieförteckningar och utfasning

Alla kommunala verksamheter som hanterar kemikalier ska ha aktuella kemikalieförteckningar. I de fall det hanteras utfasningsämnen och/eller prioriterade riskminskningsämnen, ska det finns utfasningsplaner eller handlingsplaner för dessa ämnen.

Kommunens mark

Skåne har landets mest bekämpningsmedelsintensiva lantbruk. I länet återfinns bekämpningsmedelsrester i cirka hälften av alla undersökta grundvattensförekomster och i nästan alla undersökta ytvattenförekomster.

Som en del i arbetet med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö är det viktigt att kommunen följer med i utvecklingen mot kemikaliefri produktion och skötsel.

Åtgärder

6.1. Miljökrav på arrendatorer/Kemikaliefritt brukande/Ekologisk odling

Exempel på formuleringar:

Alla som arranderar kommunägd mark ska redovisa sin kemikalieanvändning och hur de arbetar för minskad kemikalieanvändning.

/ Vid avtalsskrivningar med nya arrendatorer ska produktionen som marken ska användas till uppfylla kriterierna enligt KRAV eller annat system som bedöms likvärdigt.

/ All kommunal mark ska odlas ekologiskt.

6.2. Bekämpningsmedelsfri skötsel

Parker, grönområden, fastigheter och andra offentliga ytor som kommunen äger ska skötas utan kemiska bekämpningsmedel, **ogräsättika kan tillåtas**.

Undantag kan ges för bekämpning av jätteloka.

Mikroplast

Spridning av mikroplast är ett stort hot mot alla vattensystem, inte minst för Östersjön som anses vara ett av världens mest förorenade ekosystem. Mikroplastpartiklar härstammar i de flesta fall från större plastprodukter som bryts ner till allt mindre partiklar. Plast kan finnas kvar i miljön i hundratals eller till och med tusentals år. Mikroplast finns i dag i alla ekosystem och i alla trofinivåer.

Problemen knutna till mikroplast är att de kan misstas för mat i de lägre trofinivåerna, till exempel hos djurplankton, och därmed sprids näringsbrist uppåt i näringskedjorna. Plasten

innehåller ofta farliga additiv som i sig kan vara skadliga för organismerna.

Mikroplastpartiklarna fungerar också som små miljögiftsmagneter som drar till sig miljögifter som finns i miljön, därmed anrikas miljögifter uppåt i näringskedjorna.

I dag finns ingen tydlig bild av spridning och effekter av mikroplast, men den största spridningsvägen ut till sjöar och hav är dagvatten. Däckslitage, syntetiska beläggningar (såsom konstgräs, löparbanor och beläggningar på lekplatser), plastbryggor, båtskrov och nedskräpning utgör stora källor.

Tvätt av syntetiska fibrer såsom fleece och goretex samt kosmetiska- och hygieniska produkter som innehåller mikroplastpartiklar är relativt små källor, men ändå viktiga att hantera. Det mesta av mikroplasten som når reningsverket skiljs av i slammet. I dag finns inte mycket kunskap kring effekter av mikroplast i markekosystem.

Hänvisning till olika myndigheters materia, till exempel Göteborg stad och Malmö Stad.

Åtgärder

7.1. Riktlinjer för syntetiska beläggningar

Riktlinjer för anläggande och skötsel av konstgräsplaner och andra syntetiska beläggningar ska tas fram.

Läkemedelsrester

Mycket av de aktiva substanserna i läkemedel renas inte i traditionella avloppsreningsverk. Efter att läkemedel tagits in och verkat i kroppen hamnar det mesta i urinen och så småningom i reningsverkens recipient.

Ämnen i läkemedel är designade till att vara biologiskt aktiva och tåliga vilket gör dem till bra läkemedel, men till stora problem när de hamnar i miljön eftersom det oftast behövs mycket små mängder för att ge upphov till effekt hos levande organismer

Läkemedelsrester har uppmätts i sjöar och vattendrag som tar emot renat avloppsvatten liksom i kustnära havsmiljö. Halterna är mycket låga, oftast långt under 1 mikrogram (miljondels gram) per liter. Studier har bland annat visat att p-pillerhormoner kan ge upphov till feminisering och reproduktionsstörningar hos fisk i de halter som uppmätts i miljön. Studier har också visat förändringar i beteende hos fisk som exponerats för antidepressiva läkemedel. Det finns också en oro för att spridning av antibiotika i miljön kan bidra till utveckling och utbredning av antibiotikaresistens.

Ett bidrag till att minska halterna läkemedel i miljön är att samla in gamla läkemedel som då inte riskerar att spolas ner i avloppet och vidare ut i miljön.

Åtgärder

- 8.1.   Insamling av överblivna läkemedel, internt
Kampanj inom **Vård- och Omsorgsförvaltningen** ska genomföras för insamling av överblivna läkemedel. **Eventuellt avgränsat i avfallsplan.**
- 8.2.   Insamling av överblivna läkemedel, allmänheten
Kampanj riktad mot allmänheten ska genomföras för insamling av överblivna och övergivna läkemedel. **Eventuellt avgränsat i avfallsplan.**

Kommunikation och implementering

En viktig del i arbetet med att uppnå miljömålet Giftfri miljö är att genom kommunikation och dialog höja kunskapsnivån och medvetenheten kring förekomst av farliga kemiska ämnen och deras effekter på människors hälsa och miljön. Eftersom regelverket kring kemikalier inte ger tillräckligt skydd mot farlig exponering är kommunikation kring dessa frågor extra viktigt.

För bra genomslag behöver kommunikationen delvis samordnas inom länet.

Kommunikationens ska:

- Ge kemikaliefrågorna tyngd i det kommunala miljömålsarbetet genom att förankra kemikalieplanen i organisationen.
- Upplysa om miljöproblem kopplade till kemiska ämnen. Kommunikationen ska visa hotbilden men också bilden av att det finns möjlighet att påverka i positiv riktning.
- Presentera verktyg för hållbara beteenden. I det ingår att lära in hållbara beteenden, förändra ohållbara beteenden samt att bibehålla hållbara beteenden.

Åtgärd

- 9.1.   Kommunikationsplan
Ta fram en kommunikationsplan som årligen följs upp. **Resultaten redovisas i miljömålsredovisningen.** Förslag på kommunikationsplan, bilaga 4.

Sammanställning – åtgärder

Minska barns exponering för farliga kemiska ämnen

- 1.1. Gifffria/Kemikaliesmarta skolor och förskolor
- 1.2. Information till föräldrar

Kemikaliekrav i upphandling

- 1.3. Kemikaliekrav i upphandling
Riktlinjer som säkerställer att kemikaliekrav enligt ovan ställs och följs upp ska tas fram.
- 1.4. Stöd till upphandlare

Byggande

- 3.1. Kriterier för byggande och renovering
Riktlinjer för nybyggnad och renovering, som säkerställer att kända farliga kemiska ämnen inte byggs in i kommunens lokaler ska tas fram.
- 3.2. Rutiner för dokumentation
Riktlinjer som säkerställer att alla byggmaterial, och kemikalieinnehåll, som använts i en byggnad finns dokumenterade och sammanställt ska tas fram. Dokumentationen ska innehålla information om var i byggnaden materialen finns.

Tillsyn

- 4.1. Kemikalieförteckningar och utfasning
Tillsynsmyndigheten ska se till att alla tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter har aktuella kemikalieförteckningar och, i de fall det hanteras utfasningsämnen och/eller prioriterade riskminskningsämnen, att det finns utfasningsplaner eller handlingsplaner för dessa ämnen.

Tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter ska kunna visa att de har kunskap om och följer Reach-förordningen.
- 4.2. Delta i kemikalieinspektionens tillsynskampanjer
Tillsynsmyndigheten ska delta i Kemikalieinspektionens tillsynskampanjer när det är möjligt.

Användning av kemiska produkter i kommunens verksamheter

- 5.2. Kemikalieförteckningar och utfasning
Alla kommunala verksamheter som hanterar kemikalier ska ha aktuella kemikalieförteckningar. I de fall det hanteras utfasningsämnen och/eller prioriterade riskminskningsämnen, ska det finns utfasningsplaner eller handlingsplaner för dessa ämnen.

Kommunens mark

5.3. Miljökrav på arrendatorer/Kemikaliefritt brukande/Ekologisk odling

Exempel på formuleringar:

Alla som arranderar kommunägd mark ska redovisa sin kemikalieanvändning och hur de arbetar för minskad kemikalieanvändning.

/ Vid avtalsskrivningar med nya arrendatorer ska produktionen som marken ska användas till uppfylla kriterierna enligt KRAV eller annat system som bedöms likvärdigt.

/ All kommunal mark ska odlas ekologiskt.

5.4. Bekämpningsmedelsfri skötsel

Parker, grönområden, fastigheter och andra offentliga ytor som kommunen äger ska skötas utan kemiska bekämpningsmedel, ogräsättika kan tillåtas.

Undantag kan ges för bekämpning av jätteloka.

Mikroplast

- 7.1. Riktlinjer för syntetiska beläggningar
Riktlinjer för anläggande och skötsel av konstgräsplaner och andra syntetiska beläggningar ska tas fram.

Läkemedelsrester

- 8.1. Insamling av överblivna läkemedel, internt
Kampanj inom Vård- och Omsorgsförvaltningen ska genomföras för insamling av överblivna läkemedel. Eventuellt avgränsat i avfallsplan.
- 8.2. Insamling av överblivna läkemedel, allmänheten
Kampanj riktad mot allmänheten ska genomföras för insamling av överblivna och övergivna läkemedel. Eventuellt avgränsat i avfallsplan.

Kommunikation och implementering

- 9.1. Kommunikationsplan
Ta fram en kommunikationsplan som årligen följs upp. Resultaten redovisas i miljömålsredovisningen. Förslag på kommunikationsplan, bilaga 3.

Bilaga 1 – Utfasningsämnen, prioriterade riskminskningsämnen och SVHC-ämnen

Utfasningsämnen

Utfasningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Kriterierna för urvalet av denna grupp är hämtade från det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och Kemikalieinspektionens prio-verktyg. Ämnen som har dessa egenskaper identifieras enklast med hjälp av riskfraser eller H-fraser. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se.

Egenskap	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen, H=H-fras
Cancerframkallande	H350: Kan orsaka cancer
Mutagent	H340: Kan orsaka genetiska defekter
Reproduktionstoxiskt	H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet
Hormonstörande	Se SIN-databasen
Särskilt farliga metaller	kadmium, kvicksilver och bly
PBT /vPvB	Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande
Ozonstörande ämnen	EUH059: Farligt för ozonskiktet H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären

Hormonstörande ämnen

Kemikalieinspektionen definierar hormonstörande ämnen som utfasningsämnen. Det saknas dock i nuläget gemensam klassificering av hormonstörande ämnen, men tillsvi vidare används WHO definition. Med anledning av att hormonstörande ämnen väcker stor betänklighet ska försiktighetsprincipen tillämpas. I **X kommun** ska därför de hormonstörande ämnena som är upptagna på SIN-listan inkluderas som utfasningsämnen. Ämnen som har dessa egenskaper identifieras enklast med hjälp av CAS-nummer.

Prioriterade riskminskningsämnen

Prioriterade riskminskningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Ämnena måste alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan uppkomma. Ämnen som har dessa egenskaper identifieras enklast med hjälp av riskfraser eller H-fraser. Informationen i tabellen är hämtad från Kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se.

Egenskap	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen, H=H-fras
Mycket hög akut giftighet	H330: Dödlig vid inandning H300: Dödlig vid förtäring (Specifik organ toxicitet - enstaka exponering) H370: Orsakar organskador
Allergiframkallande	H334: kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion

Hög kronisk giftighet	H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering
Mutagent	H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter
Miljöfarligt, långtidseffekter	H410: Mycket giftig för vattenlevande organismer med långtidseffekter H413: Kan ge skadliga långtidseffekter på vattenlevande organismer
Potentiella PBT / vPvB	Potentiellt Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande

Faror, klassificering och märkning

En bra sammanställning över ämnens farliga egenskaper kopplade till klassificering och märkning finns på: www.kemi.se/global/lagar-och-regler/clp/ver-2-kemi-plansch-clp-a2-webb.pdf.

Kandidatlistan och särskilt farliga ämnen, SVHC-ämnena

Kandidatförteckningen är en lista med knappt 200 särskilt farliga ämnen. Den är en del av den europeiska kemikalielagstiftningen, Reach, se bilaga 2.

Särskilt farliga ämnen

Ämnena på kandidatförteckningen har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och på miljön, så kallade särskilt farliga ämnen, SVHC-ämnena. Det är ämnena som:

- är cancerframkallande (kategori 1A eller 1B)
- skadar arvsmassan (könszellsmutagena i kategori 1A eller 1B)
- stör fortplantningsförmågan (reproduktionstoxiska i kategori 1A eller 1B)
- är långlivade, bioackumulerande och toxiska (så kallade PBT-ämnena)
- är mycket långlivade och mycket bioackumulerande (så kallade vPvB-ämnena)
- har andra särskilt farliga egenskaper som anses vara lika allvarliga som de ovan, till exempel hormonstörande egenskaper.

Kandidatförteckningen uppdateras två gånger per år, i juni och i december, och fylls då på med nya ämnen. <https://echa.europa.eu/sv/addressing-chemicals-of-concern/authorisation/substances-of-very-high-concern-identification>

Bilaga 2 - Lagstiftning

EU-förordningar och EU-direktiv

Kemikalier regleras huvudsakligen genom EU-förordningar, till exempel Reach ((EG) nr 1907/2006). Exempel på andra EU-förordningar som reglerar användning av kemikalier är eller är intressanta i sammanhanget:

- Leksaksdirektivet (det mest omfattande regelverket för leksaker)
- RoHS-direktivet (2011/65/EU) - elektrisk och elektronisk utrustning
- Biocid-förordningen (EU) 528/2012
- Förordning för tvätt- och rengöringsmedel (EG) nr 648/2004
- POPs-förordningen (EG) nr 850/2004 – reglerar användning av vissa långlivade organiska föreningar i både kemiska produkter och varor
- CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008
- Förpackningsdirektivet (94/62/EG)
- Batteridirektivet (2006/66/EG)

Reach

Grundprincipen i Reach-förordningen är att du som tillverkar eller importerar kemiska ämnen i mängder om minst ett ton per år ska registrera dessa hos Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa. Ämnen som inte är registrerade får inte släppas ut på EU-marknaden.

I princip omfattas alla kemiska ämnen av Reach. Det betyder att kemiska ämnen i till exempel rengöringsprodukter och målarfärger samt i varor som kläder, möbler och hushållsapparater omfattas. Därför påverkas de flesta företag i EU av förordningen.

EU kan förbjuda farliga ämnen om riskerna med dem inte går att hantera. Det kan även krävas tillstånd för att få använda vissa ämnen i EU.

Kandidatförteckningen

Ämnena med egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och på miljön, så kallade särskilt farliga ämnen, SVHC-ämnen, hamnar på kandidatförteckningen. Det är ämnen som:

- är cancerframkallande (kategori 1A eller 1B)
- skadar arvsmassan (könszellmutagena i kategori 1A eller 1B)
- stör fortplantningsförmågan (reproduktionstoxiska i kategori 1A eller 1B)
- är långlivade, bioackumulerande och toxiska (så kallade PBT-ämnen)
- är mycket långlivade och mycket bioackumulerande (så kallade vPvB-ämnen)
- har andra särskilt farliga egenskaper som anses vara lika allvarliga som de ovan, till exempel hormonstörande egenskaper.

Begränsningar

En del användningar av kemikalier innebär oacceptabla risker för människa eller miljö. För sådana användningar kan EU besluta om förbud eller andra restriktioner, så kallade begränsningar. Även om ett ämne är klassificerat som farligt kan det ändå vara möjligt att hantera och använda ämnet på ett säkert sätt. För sådana användningar finns det inget skäl till

begränsning. Det betyder att ett begränsat ämne inte behöver vara totalförbjudet och att det alltså är tillåtet för de användningar som inte omfattas av begränsningen.

En förteckning över alla gällande begränsningar finns i bilaga XVII till Reach-förordningen och på Europeiska kemikaliemyndigheten Echas webbplats.

Krav som gäller varor

Krav på information till kunder

Om en vara innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett ämne som finns på kandidatförteckningen ska du som är leverantör av varan lämna information så att mottagaren kan använda varan på ett säkert sätt.

Informationskravet gäller för alla led i distributionskedjan, inklusive återförsäljare. Informationen ska minst omfatta ämnets namn och lämnas till yrkesmässigt verksamma kunder. Konsumenter ska på begäran få samma information inom 45 dagar. Informationen ska lämnas kostnadsfritt.

Miljöbalken

Miljöbalkens portalparagraf, de allmänna hänsynsreglerna och kapitel 14 om kemiska produkter och biotekniska organismer, är väsentliga för arbetet med kemikalieplanen.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Alla krav enligt miljöbalken grundar sig i de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel. Hänsynsreglerna gäller för alla (förutom kravet på bästa möjliga teknik (BMT) som endast gäller för yrkesverksamma verksamhetsutövare) och de ska användas i alla sammanhang där miljöbalkens bestämmelser gäller. De hänsynsregler som främst berör kemikalieplanen är:

Kunskapskravet

Kunskapskravet innebär att den som driver en verksamhet eller utför en åtgärd ska ha tillräcklig kunskap för att kunna skydda människors hälsa och miljön.

Försiktighetsprincipen

Försiktighetsprincipen innehåller bland annat att – redan risken för negativ påverkan på människors hälsa och miljön medför en skyldighet att utföra åtgärder för att förhindra en störning.

Produktvalsprincipen

Produktvalsprincipen innebär att alla ska undvika att använda eller sälja produkter som kan vara skadliga för människors hälsa eller miljön, om produkterna kan ersättas med andra mindre farliga produkter.

Miljöbalken kapitel 14

I miljöbalkens 14 kapitel finns nationella regler kring kemiska produkter och biotekniska organismer. Kapitler reglerar: spridning av bekämpningsmedel, hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter, biotekniska organismer samt krav på tillstånd, godkännande, förbud eller dispens av sådana produkter, inklusive bekämpningsmedel.

Dessutom gäller att kemiska produkter som yrkesmässigt tillverkas i eller förs in till Sverige ska registreras i ett produktregister. Produktregistret förs av Kemikalieinspektionen.

Den som tillverkar, för in till Sverige eller på marknaden släpper ut en kemisk produkt eller bioteknisk organism ska genom märkning eller annat sätt tillhandahålla den information om produkten eller organismen som behövs till skydda för människors hälsa eller miljön. Den som yrkesmässigt hanterar, ska lämna de uppgifter som behövs för att bedöma hälso- eller miljörisker.

Kemikalieinspektionens föreskrifter

Kemikalieinspektionens föreskrifter reglerar klassificering och märkning av kemiska produkter samt krav på produktinformation (KIFS 2005:7).

Bilaga 2 - Lagstiftning

Ett komplext rättsområde

I ett historiskt perspektiv har kemikalier orsakat mycket uppmärksammade skador på miljön och på människor både lokalt och globalt. Ofta – som med DDT, freoner och

klimatpåverkande gaser – upptäcks mycket allvarliga skador när kemikalierna redan har fått stor användning och spridning och lagregleringen måste ske i efterhand.

Kemikaliespridningen kan ske såväl vid utvinning av råvarorna, produktion av kemikalierna, blandning, transport, användning i bland annat varutillverkning och slutligen – ofta i ett långt senare skede – vid slutligt omhändertagande. Reglerna kan därför handla om kemikalien i sig, eller om hur och var kemikalier får användas eller omhändertas och hanteringen av en och samma kemikalie kan regleras parallellt i ett flertal rättsakter.

En global marknad gör området svårt att överblicka och kontrollera, och medför också behov av global reglering. Frihandeln begränsar möjligheten att ha egna nationella restriktioner. En mycket stor del av kemikalieregleringen i Sverige finns på EU-nivå. Fördraget och EU-förordningar gäller direkt i alla medlemsländer utan att först införlivas i nationella regler. EU-direktiv är bindande för medlemsstaterna och ska införlivas i nationell rätt och direktivets resultat måste nås. Sammantaget är kemikalieregleringen så omfattande att en uppräknings av samtliga rättsakter här är både omöjlig och onödig. Här anges bara en begränsad del av den reglering som är mest aktuell inom det område som kemikalieplanen avser. Uppräkningen är långt ifrån uttömmande.

Reach - registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) har trätt i kraft stegvis sedan den 1 juni 2007 så att befintliga kemikalier (infasningsämnen) på marknaden kunde registreras efter hand. Reach har för första gången inom EU ställt generella krav på att kunskap om en ny kemikalie ska finnas innan den släpps ut på marknaden enligt devisen No data, no market. Ansvar ligger hos alla i hela leverantörskedjan. Den som tillverkar eller importerar kemiska ämnen i mängder om minst ett ton per år ska registrera dessa hos Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa. Företagen måste identifiera och hantera de risker som är kopplade till de ämnen de tillverkar eller importerar och säljer, visa att ämnet kan användas på ett säkert sätt och ge information till användarna. Information om ämnet, dess egenskaper, användningsområden och risker ska kunna överföras såväl uppåt som nedåt i leverantörskedjan. Förordningen gäller främst kemiska ämnen och blandningar, och endast i liten del regleras varor som innehåller kemiska ämnen. Reach:s kontrollsystem gäller parallellt med den svenska miljöbalken. Vid en konflikt mellan regelverken tar Reach över. Reach innebär också att EU kan förbjuda eller begränsa farliga ämnen om riskerna med dem inte går att hantera:

Användningar som innebär oacceptabla risker för människa eller miljö kan helt eller delvis förbjudas (begränsas) och listas då i Reach bilaga XVII.

I Echans Kandidatförteckning anges ämnen som ska tillståndsprövas. De har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och

på miljön, så kallade särskilt farliga ämnen, SVHC-ämnen. På sikt ska sådana ämnen som regel inte få användas utan tillstånd. Att vara listad som kandidat innebär att det gäller särskilda regler för ämnet. Om en vara innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett ämne som finns på kandidatförteckningen ska leverantören lämna information så att mottagaren kan använda varan på ett säkert sätt – minst ämnets namn ska anges.

- För att få använda eller släppa ut vissa särskilt farliga ämnen på marknaden behövs tillstånd oavsett mängd. Ämnen med tillståndsplikt anges i Reach bilaga XIV.

Kemikalieinspektionens PRIO-databas sammanställer ämnen som bör undvikas och baseras på ovanstående listor. Databasen innehåller utfasningsämnen, som är ämnen med särskilt farliga egenskaper som enligt lagstiftning ska fasas ut. Kriterierna är hämtade från det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, kandidatlistan och tillståndsprövningen enligt Reach. Urvalskriterierna för de prioriterade riskminskningsämnenahar fastställts av Kemikalieinspektionen.

CLP – Klassificering, märkning och förpackning

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (CLP-förordningen) bygger på en global standard kallad GHS och har harmoniserat hur klassificering och märkning ska se ut inom EU. Syftet är att farliga egenskaper görs kända för att skador på hälsa och miljön ska undvikas.

Produktmärkning, transportmärkning och säkerhetsdatablad upplyser användare om farorna och om hur man kan skydda sig och miljön. Här finns bland annat kraven på barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning.

Biocider

Biocider är de bekämpningsmedel som inte räknas till växtskyddsmedel. Exempel på biocidprodukter är desinfektionsmedel, träskyddsmedel och myggmedel, och biocider kan användas bland annat i konsumentprodukter och som produktskydd vid långväga transport av möbler. EU:s biocidförordning (EG) 528/2012 har som huvudregel att biociderprodukterna ska vara godkända för att få tillhandahållas på marknaden och användas. I de flesta fall gäller att biociderprodukten ska vara godkända av Kemikalieinspektionen.

RoHS – elektrisk och elektronisk utrustning

EU:s direktiv 2011/65/EU, RoHS (Restriction of the use of certain Hazardous Substances in Electrical and Electronic Equipment) har som syfte att ersätta och begränsa farliga kemiska ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, vilket också förbättrar möjligheten till en hållbar materialåtervinning från sådan utrustning. Eftersom det är ett direktiv har det införts i svensk lagstiftning. Det har skett genom förordning (2012:861) om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning och Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2). De ämnen som nu regleras i RoHS-direktivet är: kvicksilver, kadmium, bly, sexvärt krom samt flamskyddsmedlen PBB och PBDE. Fyra ftalater tillkommer under 2019.

Kemikalierreglering rörande vissa produkttyper, ämnen och varor

Andra särskilda regler för vissa produkttyper, ämnen och varor finns t.ex. för:

Batterier

Fluorerade växthusgaser

Kvicksilver

Långlivade organiska föroreningar (POPs)

Byggprodukter

Tungmetaller i förpackningsmaterial

Material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel (för att illustrera komplexiteten kan nämnas att förutom en generell förordning finns även förordningar som gäller specifikt plastprodukter, återvunnen plast, regenererad cellulosa, keramiska produkter, epoxiderivat, N-nitrosaminer och N-nitrosarbara ämnen från dinappar och tröstnappar av elastomer eller gummi, m.m., samt svensk lagstiftning)

Tvätt- och rengöringsmedel

Produktsäkerhet

Produktsäkerhet och leksaker

Andra lagar som reglerar kemikalieinnehåll är bland annat produktsäkerhetslag (2004:451) och produktsäkerhetsförordning (2004:469). Leksaksdirektivet 2009/48/EG innehåller regler om kemikalier, allmän säkerhet samt elsäkerhet vad gäller leksaker. Direktivet har genomförts i svensk lagstiftning genom lag (2011:579) och förordning (2011:703) om leksakers säkerhet, föreskrifter från Konsumentverkets och Elsäkerhetsverket samt 8 kap. och bilaga 5, Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer. Andra lagar och regler som gäller leksaker finns också i redan nämnda Reach- och CLP-förordningarna, RoHS-direktivet, POPs-förordningen och dessutom i förpackningsdirektivet (94/62/EG). Kosmetikaförordningen (EG) nr 1223/2009 handlar bland annat om hur kosmetiska produkter ska vara förpackade och märkta samt om kemikalieinnehållet. Smink för barn är leksaker som också är kosmetiska produkter. Exempel på kemikaliekrav är gränser för hur mycket av vissa ämnen som får läcka ut (migrera) ur leksaken, att särskilt farliga ämnen inte får användas i tillgängliga delar i leksaker i halter över klassificeringsgränsen enligt CLP. En leksak som är en kemisk produkt, exempelvis fingerfärg eller såpbubblor, ska också vara klassificerad och märkt enligt förordningen. Om leksaken är elektrisk måste den uppfylla kraven i RoHS-direktivet, som bland annat begränsar innehåll av vissa tungmetaller och flamskyddsmedel.

Miljöbalken

Miljöbalken är en ramlag och syftar till att främja en hållbar utveckling. Förordningar och föreskrifter som meddelas med stöd av miljöbalken preciserar bestämmelserna. Vad gäller kemikalier är det främst allmänna hänsynsreglerna i 2 kap., 9 kap. om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd samt 14 kap. om kemiska produkter, som är aktuella att tillämpas.

Flera förordningar och föreskrifter meddelade med stöd av miljöbalken reglerar kemikalier direkt eller indirekt, och innehåller ofta också regler som bara gäller i Sverige. Exempel är förordning om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning (2012:861), om kosmetiska produkter (2013:413) och om verksamhetsutövares egenkontroll (1998:901).

Bilaga 3 - (förslag på) Kommunikationsplan – XX kommuns kemikalieplan

Denna kommunikationsplan är kopplad till xx kommuns kemikalieplan och ska vara ett verktyg för att uppnå det nationella miljömålet Giftfri miljö och Xs kommuns miljömål xxxx.

Kommunikationens enligt denna plan ska:

- Ge kemikaliefrågorna tyngd i det kommunala miljömålsarbetet och förankra kemikalieplanen i organisationen.
- Upplysa om miljöproblem kopplade till farliga kemiska ämnen. Kommunikationen ska visa hotbilden men också bilden av att det finns möjlighet att påverka i positiv riktning.
- Leverera redskap för hållbara beteenden. I det ingår att lära in hållbara beteenden, förändra ohållbara beteenden samt att bibehålla hållbara beteenden.

Målgrupper och aktiviteter

Denna kommunikationsplan riktar sig till följande målgrupper:

- Förtroendevalda inom kommunorganisationen
- Tjänstepersoner inom kommunorganisationen
- Kommuninvånare
- Verksamheter i kommunen, såsom miljöfarliga verksamheter och handeln
- Pedagoger inom förskola och skola

Förtroendevalda

Kommunikationen ska bidra till att lyfta fram kemikaliefrågorna som en viktig miljöfråga där kommunen har ett ansvar och möjlighet att göra skillnad. Kemikalieplanen ska göras känd och arbetet med den ska visas upp.

Aktiviteter exempel

- Förslag till lokal kemikalieplan kommuniceras och förankras i kommunorganisationen under våren 2017.
- Politiker i miljönämnder och kommunstyrelser bjuds in till Giftkonferens17 i Eslöv november 2017.
- Alla förtroendevalda erbjuds information om kemikalieplanen på nämnds-/bolagsmöte under 2018.
- Arbetet med kemikalieplanen ska följas upp och resultaten och förbättringsförslag ska redovisas i miljömålsuppföljningen.

Tjänstepersoner inom kommunen

Kommunikationen ska säkerställa att alla känner till sitt ansvar enligt kemikalieplanen.

Berörda verksamheter ska ha getts möjlighet att påverka planen och hur åtgärderna i den ska genomföras.

Kommunikationen ska också bidra till att lyfta fram kemikaliefrågorna som en viktig miljöfråga där kommunen har ett ansvar och möjlighet att göra skillnad. Kemikalieplanen ska göras känd och arbetet med den ska visas upp.

Aktiviteter exempel

- Förslag till lokal kemikalieplan kommuniceras och förankras i kommunorganisationen under våren 2017.
- Miljö-tjänstepersoner bjuds in till Giftkonferens17 i Eslöv november 2017.
- Alla förvaltningar erbjuds information om kemikalieplanen under 2018.
- Alla beställare informeras om kemikalieplanen och kopplingen till inköp och upphandling.
- Arbetet med kemikalieplanen ska följas upp och resultaten och förbättringsförslag ska redovisas i miljömålsuppföljningen.

Kommuninvånare

Kommunikationen ska lyfta fram kemikaliefrågan som en viktig miljöfråga där alla har ett ansvar och möjlighet att göra skillnad. Kommunikationen ska leda fram till hållbara beteenden och kommunens arbete ska visas upp.

Aktiviteter exempel

- Kommuninvånarna bjuds in till allmän information om kemikalier och hållbara beteenden under 2018.
- Allmänheten bjuds in till studiebesök på reningsverket.
- Årlig regional kampanj med fokus på hållbara kemikaliebeteenden.
- Information till föräldrar – minska barns exponering för farliga kemiska ämnen.
- Information till allmänheten – insamling av överblivna läkemedel.
- Information till allmänheten – mikroplast.

Verksamheter i kommunen, såsom miljöfarliga verksamheter och handeln

Kommunikationen ska: bidra till att höja kunskapsnivån inom handeln om problem kopplade till kemikalier i varor och kemiska produkter, informera om det egna ansvaret enligt regelverket och om möjligheter att göra skillnad i verksamheten.

Kommunikationen ska också bidra till att höja kunskapsnivån om PRIO-databasen och utfasning inom miljöfarliga verksamheter.

Aktiviteter exempel

- Erbjuder handeln information om miljöproblem kopplade till kemikalier och om regelverket som berör dem, tillsammans med KemI.
- Initiera en Våga fråga kampanj med skolorna.
- Arbete strategiskt inom miljötillsynen med utfasning av särskilt farliga ämnen.
- Bjuda in miljöfarliga verksamheter till utbildning om PRIO-databasen.

Pedagoger inom skola och förskola

Kommunikationen ska bidra till att engagera målgruppen att arbeta aktivt med kemikaliefrågor kopplade till miljö och hälsa inom pedagogiken och i verksamheten i övrigt.

Aktiviteter exempel

- Erbjuder verksamheter information om Håll Sverige Rents utbildningsmaterial.
- Erbjuder förskolor att ta del av det arbetsmaterial som tas fram i MSS-gruppen Kemikaliesmart förskola och skola.
- Erbjuder skolor kompetensutveckling genom **VA SYD och Kretseum/VA-verksamheten**.
- Erbjuder skolor studiebesök på reningsverket.
- Bjuder in till att genomföra Våga fråga-kampanj riktad till handeln

Kanaler

Kanaler väljs utifrån målgrupp och budskap. De kan vara fysiska dialogmöten, utbildningar, presentationer, kommunens hemsida och uppföljningsverktyg.